

KĄCIK ZADAŃ

Jazda i lot pod wiatr

Zofia Gołąb-Meyer

Naukę fizyki często rozpoczyna się od kinematyki. Standardowym zadaniem jest problem motorówki płynącej pod prąd i z prądem rzeki. Podobne zadanie formuluje się dla samolotu lecącego z wiatrem i pod wiatr. Przykładowe zadanie brzmi:

Samolot w nieruchomym powietrzu przy maksymalnej mocy silnika rozwija szybkość u . Lecąc pod wiatr z silnikiem o tej samej mocy rozwija tylko szybkość v . Jaka jest szybkość wiatru w ? Jaką szybkość rozwinąłby samolot lecący z wiatrem?

Bez żadnych dywagacji znajduje się oczywistą odpowiedź, iż szybkość wiatru to

$$w = u - v,$$

zaś szybkość samolotu z wiatrem to

$$v = u + w.$$

Rozwiązanie nie jest jednak tak całkiem oczywiste. Problem wykracza poza kinematykę. Widać to jasno, gdy go sformułujemy dla samochodu jadącego pod wiatr i z wiatrem. Oczywiście należy zrobić wyraźne założenie o sile oporów, np. uwzględnić tylko opór powietrza. Niech zadanie brzmi (zadanie F309 z *Deltą* 6/1991; przedruk *Foton* 12/1992, rozwiązanie: L. Motyka, *Foton* 17/1993):

Maksymalna prędkość pojazdu przy bezwietrznej pogodzie wynosi $u = 100$ km/h. Jadąc pod wiatr kierowca nie mógł rozwinąć większej prędkości niż $v = 90$ km/h. Oszacować prędkość wiatru w . Opory tocznienia należy pominąć.

Punktem wyjścia rozwiązania jest porównanie mocy silnika w przypadku ruchu w nieruchomym powietrzu i w ruchu pod wiatr. Praca silnika przy ruchu jednostajnym jest zużywana na pokonanie siły oporu powietrza F . Zakładamy, że $F = C_x(v + w)^2$, ponieważ $v + w$ to właśnie względna szybkość samochodu względem powietrza (C_x jest współczynnikiem proporcjonalności zależnym od kształtu samochodu).

$$\text{Moc silnika } P = F \cdot v, \text{ zatem } P = C_x v (v + w)^2.$$

$$\text{W przypadku ruchu w bezwietrznym powietrzu } P = C_x \cdot u^2 \cdot u = C_x u^3.$$

Przyrównanie mocy w obu przypadkach daje $C_x v (v + w)^2 = C_x u^3$, czyli równanie kwadratowe na prędkość wiatru w .

Rozwiązanie to: $w = u \sqrt{\frac{u}{v}} - v$. Przy danych $u = 100$ km/h i $v = 90$ km/h dostajemy $w = 15,4$ km/h. Wynik trochę zaskakujący.

W przypadku samolotu moc w bezwietrznym powietrzu to też $P = C_x' u^3$. W ruchu pod wiatr $F = C_x' (v + w)^2$, tak jak dla samochodu, lecz w tym przypadku przy liczeniu mocy trzeba wziąć pod uwagę prędkość samolotu względem powietrza, czyli też $v + w$. Zatem mamy $C_x' u^3 = C_x' (v + w)^3$, co jest spełnione gdy $w = u - v$.

Skąd zatem różnica w tych obu, wydawałoby się analogicznych, przypadkach? Pochodzi ona z obecności trzeciego ciała: Ziemi.